

להתוודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ם

כתובות דף כד

בענין מעלין משטרות ליוחסין ולתרומה

בכתובות דף כ"ד: איבעיא להו, מהו להעלות משטרות ליוחסין. היכי דמי, אילימא דכתיב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד, מאן קא מסהיד עילויה. לא צריכא דכתיב ביה אני פלוני כהן לזיתי מנה מפלוני, וחתימו סהדי, מאי, אמנה שבשטר קא מסהדי, או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי. רב הונא ורב חסדא, חד אמר מעלין, וחד אמר אין מעלין.

- א -

הבדל בין עדים שחתמו על כתב ידו של לוי, ובין כתבו העדים הדבר בעצמם

כך וכך' והעדים מלמטה, אין מחזיקין בהם כהן זה שהוא מיוחס, שמא לא העידו אלא על המלוה. וכתב הרשב"א שדברי הרמב"ם הם דלא כדבריו. וכתב הר"ן (דף י': מדפי הרי"ף) דהרמב"ם סובר דאפשר שהסופרים סומכים על שמוות בני אדם כפי שהם מוחזקין בעיר, וכיון שרואים שאוכל בתרומה וקורין אותו כהן, גם הם קורין לו כהן, ואין בדבריהם עדות שהוא כהן.

מעלין משטרות לאכילת תרומה דרבנן / עדים שכתבו נוסח השטר בעצמן יש בזה הגדת עדות על כל הכתוב בשטר / הוספת סימן בשטר היוצא על שני יוסף בן שמעון שדרין בעיר אחת

- רמב"ם, רא"ה, רשב"א, רמ"א ש"ך -

ובבית יוסף בחו"מ סי' מ"ט וברמ"א שם סעיף ז' כתבו בשם שו"ת הרשב"א (ח"ב סי' שנ"ב) הבדל כזה בין חתמו העדים על כתיבת יד הלוה ובין כתבו העדים עצמן בלשון השטר, לגבי שטר הלוואה בשני יוסף בן שמעון שדרין בעיר אחת, שהדין הוא שאין מוציין עליהם שטר חוב, כי כל אחד יכול לדחות את התובע אצל השני, מלבד אם כתוב בו סימן שיוודע מי הלוה, וכתב, שאם אביו של אחד מהם כבר מת, ובשטר היה כתוב 'יוסף בן שמעון שליט"א', בזה יש הבדל בנוסח השטר, שאם היה כתוב בנוסח שהעדים מעידין 'אנו ראינו האיך שיוסף בן שמעון שליט"א לוח מפלוני', הרי זו עדות שאותו יוסף בן שמעון שאביו חי הוא הלוה, אבל היה כתוב בנוסח שנכתב על ידי הלוה 'אני יוסף בן שמעון שליט"א לזיתי מפלוני', וחתמו עליו עדים, אין להוציא עליו שטר, שהרי בגמ' שלפנינו אמרו דאין העדים מעידין על מנה שבשטר, ולא על כל מה שכתוב בשטר, ויתכן שהעדים חתמו על השטר בלי להבחין אם אביו של זה הוא בחיים או לא.

א. כתבו הראשונים דמאחר שהבעיא בגמ' נשאלה לגבי יוחסין אם מעלין משטרות ליוחסין, יש ללמוד מזה דדוקא לגבי יוחסין מבעי אם מעלין משטרות, אבל לגבי תרומה ודאי דמעלין משטרות לתרומה. וכן כתב הרמב"ם בפרק כ' מהלכות איסורי ביאה הלכה ט' אחרי שפסק כמ"ד דאין מעלין משטרות לכהונה, דזה אמור דוקא לענין ייחוס, אבל לגבי חזקה שיהיה נחשב כהן כשאר הכהנים שבזמן הזה, שהם כהני חזקה לגבי אכילת תרומה וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול, מעלין מן השטרות. וכן כתב בטור אהע"ז סי' ג' ובשו"ע שם סעיף ב'. וכתב בבית יוסף שם דכיון דנחלקו אמוראים לגבי יוחסין, משמע דלגבי תרומה בזמן הזה לדברי הכל מעלין משטרות. א

והנה כפי האמור בגמרא הבעיא אם מעלין משטרות ליוחסין נשאלה לגבי שטר שכתוב בו 'אני פלוני כהן לזיתי מנה מפלוני', ועדים חתומין על השטר, ובזה מבעי אם העדים מעידים רק על גוף ההלוואה, או שמעידין על כל מה שכתוב בשטר.

וכפי האמור, הרשב"א כתב כן לפי שיטתו שמפרש דמה דמבעי בגמ' שלפנינו אם העדים מעידין על מנה שבשטר או על כל הכתוב בשטר, אמור דוקא כשהם חותמין על כתב ידו של הלוה, אבל כשהעדים בעצמן כותבים, ודאי נכלל בכלל העדות, כי לא יכתבו דבר שאין הדבר מבורר אצלם. ב

וכתב בחי' הרא"ה דבדוקא נקט בגמ' הבעיא בשטר שהלוה כותב 'אני פלוני כהן לזיתי מנה מפלוני', ועדים חתומין על השטר, כי בשטר שהעדים בעצמן כתבו 'פלוני כהן לוח מפלוני', בזה ודאי שמעלין משטרות ליוחסין, שהרי העדים עצמן מעידין שהוא כהן. וכן כתב בחי' הרשב"א דאם כתבו העדים ש'פלוני כהן לוח מפלוני' מעלין על פיהם ליוחסין, דהעדים עצמן ודאי מעידין על כל הכתוב בשטר, ואילו היה מוחזק להם שהוא כהן לא היו כותבין כן. ומאי דמבעי אם דוקא על מנה שבשטר הם מעידין, הוא דוקא כשהם רק חותמין על כתב ידו של הלוה, דאפשר שהם חותמין על עיקר הדבר, ולא היה להם לברר במה שהוא קורא עצמו כהן אם הוא נכון או לא, כיון שאינו נוגע לעיקר ההלוואה, ע"כ.

אמנם בעיקר הדבר שהוציאו הרשב"א והב"י והרמ"א מדברי הגמ' שלפנינו דכיון שהעדים על מנה שבשטר הם מעידין, לכן בשטר הלוואה בשני יוסף בן שמעון אין לסמוך על מה שכתוב בשטר בשם 'שליט"א' כי העדים חתמו בלי לדעת אם אביו של זה הוא בחיים או לא, בש"ך שם סקט"ו חולק על זה, והוא סובר דיש לסמוך על מה שכתוב בשטר בשם 'שליט"א' אפילו כשנכתב בכתב ידו של הלוה והעדים חתומין עליו, כמו שיבואר.

אמנם הרמב"ם שם כשמביא הלכה זו שלפנינו שאין מעלין משטרות לכהונה, כתב, כיצד הרי שהיה כתוב בשטר 'פלוני כהן לוח מפלוני והלוהו

דנהה הש"ך מבאר דמה דמבעי בגמרא דאולי רק על מנה שבשטר הם מעידין, אין הכוונה דאולי חתמו העדים אף על פי שהם אינם יודעים כלל

השלמות והוספות

בתרומה דרבנן, וזה לא גרע ממסיח לפי תומו שנאמן לגבי תרומה דרבנן. ומובא ברמ"א אהע"ז סי' ג' סעיף ב'.

א כתב הר"ן (דף י': מדפי הרי"ף) דמה שאמרו בגמ' דאם חתם בשטר 'אני פלוני כהן חתמתי עד', ודאי אינו מועיל להעלותו, מפני שאין מי שמעיד על העד שהוא כהן, אמור דוקא לגבי להעלות משטרות ליוחסין, אבל לגבי תרומה בזמן הזה, לא רק שמעלין משטרות לתרומה לדברי הכל, אלא אפילו אם רק כתב בכתב יד 'אני פלוני כהן חתמתי עד', ואין מי שמעיד על זה, מעלין אותו לתרומה. כי להלן דף כ"ו. אי' דאם אמר על עצמו בדרך מסיח לפי תומו שהוא כהן, מאכילין אותו

ב בתוס' (ד"ה אמנה) מקשים על מה שאמרו בב"ב דף קע"ב. דאם יש בעיר אחת שני 'יוסף בן שמעון' אין יכולין להוציא עליהם שטר חוב, כי כל אחד יכול לומר שהשני חייב לו, ולכן אם אחד מהם כהן יוסיפו בשטר שהוא כהן. והקשו

הגמרא דמעלין משטרות לתרומה, הרי אם על מנה שבשטר הם מעידין אין לנו שום גילוי על ידי העדים אם הוא כהן או לא, שהרי אולי חתמו בלי לדעת כלל אם הוא כהן. ועל כרחק דאפילו אם רק על מנה שבשטר הם מעידין, היינו שהם חותמין על מי שהם יודעין שהוא 'מוחזק' בכהן, וזה מועיל להאכילו לתרומה, ואין זה מועיל להעלותו ליוחסין.

ומעתה, לגבי שני יוסף בן שמעון מועיל מה שנכתב בשטר איזה סימן כגון שהוא 'כהן' או כגון שנכתב 'שליט"א' והעדים חתומין בו, כי בודאי לא היו העדים חותמין על השטר כשאינם יודעין כלל שהוא מוחזק בסימן זה, ואע"ג שאינן מעידין על גוף הדבר, מכל מקום מעידין שהוא מוחזק בזה, וזה מועיל כסימן להוציא ממון מיוסף בן שמעון זה. ^א

- ב -

עדות שהעדים מעידין בשטר שהוא כהן אין בו פסול ד'מפי כתבם'

אלא בדיני ממונות, ולא בשאר דברים. אכן לדעת ר"ת דכל שהוא ראוי להגיד בעל פה כשר להגיד בכתב, יתיישב דלכן מועיל עדות בכתב שהוא כהן, כיון שהעדים ראויים להעיד בעל פה.

וכתב, דכיון דכל עיקר הדבר שצריך עדות ליוחסין הוא רק מדרבנן, כי מן התורה כל המשפחות בחזקת כשרות, וגם עד אחד נאמן באיסורין, אלא משום מעלה עשו ביוחסין הצריכו חכמים בירור על ידי עדים, לכן הכשירו גם מפי כתבם, שהרי הרמ"א בחו"מ סי' מ"ו סעיף ז' כתב בשם הריב"ש דלקיים שטרות כיון שהוא רק מדרבנן הכשירו חכמים עדות מפי כתבם, והכי נמי לגבי מעלה דיוחסין הכשירו חכמים עדות מפי כתבם.

ושוב כתב דהבעיא שבגמ' אם אמנה שבשטר קא מסהדי או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי, יש לפרש דודאי הם מעידין שהוא כהן מאחר שכן כתוב בשטר, אלא דהבעיא הוא בצורת העדות אם יש בזה שני חלקי עדויות, א' שהלוא מפלוני, ב' שהוא כהן, או שהיא הכל עדות אחת, שהם מעידין שפלוני שהוא כהן לזה מפלוני. ולפי פירוש זה נמצא דזהו גופא מבעי בגמרא אם יש בזה פסול דמפי כתבם, דאם נאמר שהם שני חלקי עדויות, נמצא דמה שהם מעידין שהוא כהן היא עדות לעצמה, ונחשב עדות מפי כתבם, והיא פסולה. אבל אם הכל נחשב לעדות אחת שפלוני שהוא כהן לזה מפלוני, נמצא דהעדויות שהוא כהן נכלל בתוך העדות שבשטר, וגם עדות זו יש לו כשרות שטר, ולכן מעלין משטרות ליוחסין. ^א

אכן בחזון איש נשים סי' ב' (אות י"ג) כתב דהבעיא אם מעלין משטרות ליוחסין אינו אם יש בזה תורת עדות לגבי יחסין, דודאי אין בשטר הלואה דין עדות לגבי יחסין, דלא נאמר תורת שטר לגבי עדות שהוא כהן וממילא פסול משום מפי כתבם, ועוד, כי על זה לא אמרו דעדים החתומין על השטר נעשה כנחקרה עדותן בבית דין, כיון דלא יופסל השטר אם אין עדותן מעידה גם לגבי שהוא כהן. אלא דמה שמעלין משטרות ליוחסין אינו בדרך עדות אלא בדרך הוכחה, על דרך שאמרו בקידושין דף ע"ו. דאין בודקין לא מן המזבח ולמעלה וכו', הרי דמעלין ליוחסין על פי הוכחות גלויות, והכי נמי אם העדים מעידין גם שהוא כהן, מעלין ליוחסין על פי הוכחה זו שבודאי בדקו העדים שהוא כהן, אע"ג שאין על זה תורת עדות.

אם הוא 'מוחזק' בכהן, דכיון שאין העדים חותמין עד שיקראו כל מה שכתוב בשטר, אם אינם יודעים שהוא 'מוחזק' לכהן, אין להם לחתום, אפילו אם אין עדותן על כל מה שכתוב בשטר, כי אין להם לחתום על דבר שאינו ומדחתמו על כתב ידו של לזה שכתב 'אני פלוני כהן' על כרחק שהם יודעים שהוא 'מוחזק' לכהן, אלא דעם כל זה מבעי בגמרא אם מעלין משטרות ליוחסין, כי אם נאמר דרק על מנה שבשטר הם מעידין ולא על כל מה שכתוב בשטר, נמצא דנהי שמחתימתן אנו יודעין שהוא 'מוחזק' בכהן, מכל מקום העדים 'אינם מעידין' שהוא כהן, וכדי להעלות ליוחסין צריך דוקא עדות שהוא כהן, ולא מועיל מה שיוודעין מן השטר שהוא מוחזק לכהן.

וכתב דעל כרחק שאין לפרש דאם על מנה שבשטר הם מעידין היינו שחתמו בלא לדעת כלל אם הוא כהן, דאם כן האיך הוציאו הפוסקים מדברי

ארבעה דרכים בראשונים מדוע אין בשטרות פסול מפי כתבם / הגדת עדות שהוא כהן מדוע אין בו משום מפי כתבם / עדות דרבנן כשרה גם מפי כתבם / עדות שהוא כהן הוא כחלק מעדות השטר / מעלין משטרות ליוחסין על פי הוכחה ולא על פי דיני עדות

- קצות החשן, חזון איש -

ב. כפי האמור בגמרא, אם נאמר דהעדים מעידים על כל מה שכתוב בשטר, נמצא שיש לפנינו עדות ששמעון הוא כהן, ומעלין משטרות ליוחסין.

אכן בקצות החשן סי' כ"ח סק"ו מתקשה האיך יש להעלותו ליוחסין על פי השטר, הרי בדיני עדות נאמרה הלכה שצריך להגיד העדות בעל פה ולא מפי הכתב, כמו שלמדן בגיטין דף ע"א. מקרא (דברים י"ט) ד'על פי שני עדים' 'מפיהם ולא מפי כתבם', וא"כ מה מועיל מה שהן מעידין בתוך השטר ששמעון הוא כהן, הרי זה נחשב לעדות מפי כתבם.

והקצות החשן שם מביא בקיצור ארבעה דרכים שנאמרו בראשונים במה שבשטר הלוואה אין בו פסול ד'מפיהם ולא מפי כתבם, א', דעת בעל המאור (יבמות ט'. מדפי הרי"ף) דכיון שנכתב בצווי הלואה אין זה 'מפי כתבם' אלא 'מפי כתבו'. ב' דעת הרמב"ן (לעיל דף כ'). דכיון שנכתב בנוסח שטר ולא בנוסח עדות, נחשב כנחקרה עדותן בב"ד בשעת כתיבת השטר. ג', דעת ר"ת (תוס' בב"ב דף מ'. ד"ה מחאה) דאין פסול מפי כתבם אלא במי שאינו ראוי להגיד בעל פה כמו אילם, אבל מי שראוי להגיד בעל פה, כשר להגיד בכתב. ד', דעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות עדות ה"א) דמה שחותמין דיני ממונות בעדות שבשטר הוא מתקנת חכמים. (ראה 'להתוודע' לעיל דף כ').

ועל פי זה הוא מתקשה דלדעת רוב הסברות שבראשונים ראוי שתפסול עדות זו משום 'מפיהם ולא מפי כתבם', כי לדעת בעל המאור שכשרותו של שטר הוא משום דכיון שנכתב בצווי המתחייב נחשב 'מפי כתבו', הרי עדות זו שהוא כהן, כשם שלא היתה מועילה כשהיתה על ידי עצמו, לא תועיל גם על ידי עדים. ולסברת הרמב"ן דבנוסח שטר אין בו פסול ד'מפי כתבם' הרי 'שטר' שייך רק בדיני ממונות, אבל עדות על אדם שהוא כהן אינו בכלל שטר. ולדעת הרמב"ם שהוא תקנה מדרבנן, לא מצינו תקנה זו

השלמות והוספות

דכשודע שיש שני יוסף בן שמעון הם יודעין לדקדק בזה.

^א ועל פי זה מסיק הש"ך שם דאין התחלה לקושיית התוס' הנ"ל (ד"ה אמנה) שמקשים שבעיר שיש שני יוסף בן שמעון מה מועיל מה שיכתבו בשטר שהוא כהן, הרי יש לחוש שהעדים חתמו בלי לדעת שהוא כהן, דזה אינו, כי גם אם על מנה שבשטר הם מעידין הם יודעים שהוא 'מוחזק' לכהן, כי לא היה להם לחתום על השטר אם אינו מוחזק לכהן, ובוזה אפשר להוציא ממון על ידי הסימן שבשטר.

^ב בקצוה"ח שם מסיק דלכן כשר לפי דעת הרמב"ן (הנ"ל) שמכריע דעדות שבשטר אין בו משום מפי כתבם, כיון דמה שהוא כהן נכלל בעדות שבשטר, אין בו משום מפי כתבם. ויש לעיין אם כוונתו דלכל הדעות אין בו משום מפי כתבם, כיון שפרט זה שהוא כהן הוא כחלק מעדות שפלוני לזה מפלוני.

דלפי מה דמבעי בגמ' אולי הם מעידין רק על מנה שבשטר, וחותמין על השטר אפילו אם אין יודעין שהוא כהן, מה מועיל מה שיכתבו 'כהן', הרי יתכן שהעדים חתמו על השטר בלי לדעת אם הוא כהן. ומתרצים דכשהוחזקו בעיר אחת שני יוסף בן שמעון יודעים העדים לזהר שלא לחתום אלא אם יודעים שהוא כהן. וכתבו, דבמקום כזה מעלין משטרות אפילו ליוחסין, כי על כל מה שכתוב בשטר הם מעידין.

ובקצות החשן סי' מ"ט סק"ו מבואר דלהכרעת הרשב"א דמה שעל מנה שבשטר הם מעידין ולא שהוא כהן, אמור דוקא כשחתמו על כתב ידו של לזה, אבל כשכותבין בעצמן, יש תורת עדות על כל דבריהם, מתיישבת קושיית התוס', כי מה שמועיל לכתוב בשטר שהוא כהן, היינו שהעדים עצמן יכתבו שהוא כהן, ובוזה יש הגדת עדות שהוא כהן. ולהרשב"א אין צריך לחלק כתירוץ התוס'